

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Laten zien

Klooster, Wim

Citation

Klooster, W. (2016). Laten zien. In *Aries netwerk: een constructicon* (pp. 124-126). Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3213703>

Version: Publisher's Version

License: [Creative Commons CC BY 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3213703>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

38. Laten zien

Wim Klooster, Universiteit van Amsterdam

‘Laten zien’ staat een indirect object toe: ‘iets (aan) iemand laten zien.’ Opmerkelijk; *zien* en het ‘hulpwerkwoord’ *laten* op zichzelf doen dat immers niet.

Ik ga er hiervan uit dat bepaalde infinitiefcomplementen bij *laten* een passieve lezing kunnen hebben.¹ Sommige *laten*-complementen hebben een agens-, sommige een themasubject. In het eerste geval is het infinitiefcomplement uiteraard actief: ‘Jan laat hem zijn schoenen poetsen.’ (Van *laten* krijgt het subject *hem* accusatiefcasus.²) In het tweede geval zijn er twee mogelijkheden: de infinitief is (a) wel of (b) niet passiviseerbaar. Voorbeeld van (a): ‘Jan laat zijn schoenen poetsen (door Piet)’; van (b): ‘Hij liet Jan schrikken.’ In het (a)-voorbeeld is *poetsen* passief, waarbij het object ‘zijn schoenen’ (thema) naar de subjectpositie is verhuisd.

In ‘iets laten zien’ is *iets* thema. Je zou verwachten dat ook hier een *door*-bepaling kan worden toegevoegd. Maar ‘iets laten zien door iemand’ klinkt wat raar. Iemand is hier ervaarder (‘experiencer’); dat drukken we uit met een IO: ‘(aan) iemand iets laten zien’. *Zien* lijkt hier op het eerste gezicht niet passiviseerbaar, hoewel *zien* ‘sec’ dat wél kan zijn (‘Het is door een getuige gezien’ – met agentief *zien*, ‘opmerken’, ‘registreren’). In ‘laten zien’ kent *zien* geen agensrol toe, maar wel die van ervaarder. Een *door*-bepaling kan die rol niet uitdrukken, een IO of een subject wel. ‘Iemand in iemand iets laten zien’ zou kunnen doorgaan voor een subject (vergelijk ‘iemand iets laten doen’), maar het lijkt me een IO; het is immers parafraseerbaar met ‘aan iemand’.

Aannemen dat *zien* in *laten zien*-zinnen actief is, zou dus betekenen dat één enkel type *laten*-complementen simpelweg geen subject heeft. Dat lijkt me ad hoc. Mijns inziens is, in

Laten zien

‘iemand iets laten zien’ *iemand* IO (ervaarder), *iets* subject (thema) en *zien* passief, leidend tot verplaatsing van het DO *iets* naar de subjectpositie. *Door*-bepalingen zijn hier alleen maar uitgesloten omdat er geen agens is.

Het ziet ernaar uit dat we een apart lemma moeten postuleren voor de combinatie ‘laten zien’. Hierin bevat de contextspecificatie een (optioneel) IO dat, veronderstel ik, syntactisch bij *zien* hoort, omdat *zien* de ervaarderrol uitdeelt. Dit lemma ziet er dan ongeveer zo uit:

$$\#laten\# \dots \#zien\# / [[_{V[+caus]} \text{ — }] [_{VP} - [_{v'} v [_{VP} (DP^{io}) [_{V[+pass],[+sent]} \text{ — }] DP^{do}]]]]$$

(Vul *#laten#* en *#zien#* in op de respectieve lege plaatsen.) Het niet-vetgedrukte deel is contextspecificatie. Het DO verhuist naar de lege subjectpositie van vP. De ruimte ontbreekt helaas om nader in te gaan op het omschreven IO.

Voor zover ik kan nagaan past in bovenstaande lemmastructuur uitsluitend het (indirect³) causatieve *laten* als matrixwerkwoord. Het verbum sentiendi in bijvoorbeeld ‘Ik hoorde (of zag) het (aan) hem voordoen’ is niet causatief, en in ‘iemand iets doen zien’ is iemand m.i. subject en geen IO – vroeger kon zo iets nog wel: ‘...zal ik aan haar doen zien al zyne fieltery’ (Tijssens 1731:144); passieve infinitiefcomplementen bij *doen* zijn nu démodé.

Trouwens, ook ‘laten voelen’ en ‘laten horen’ moeten zo’n ‘IO-lemma’ krijgen. Op internet vond ik zinnen van het type ‘Hij heeft het aan mij laten voelen/horen.’

Noten

1. Vergelijk bijvoorbeeld Kraak (1968: 154).
2. Maar zie, voor gevallen met nominatief subject, Schermer (1986).

Laten zien

3. Zie Verhagen (1994).

Referenties

Klooster, W.G. (2013). *Doen en laten*. *VakTaal* 3/4, 5-7.

Kraak, A. (1968). A search for missing agents. *Le Langage et l'Homme* 8, 146-56.

Schermer, I. (1986). *Laten* als vormer van een nieuwe wijs. *Spektator* 15, 348-58.

Tijssens, Gijsbert (1731). *De geleerde vrouw, of der Jansenisten godgeleertheid vervallen tot het spinnewiel*. Blijspel naar het Frans. Amsterdam: Johannes de Ruyter.

Verhagen, A. (1994). Taalverandering en cultuurverandering: *doen en laten* sinds de 18e eeuw. *Forum der Letteren* 35, 256-71.